

de suprafață, în regiunea din vecinătatea Nistrului. În etapele tripoliene timpurii au fost numai locuințe de tipul bordeielor și de abia mai târziu, în etapa Luka Ustinskaia, sînt cunoscute locuințele de suprafață cu platforme. Avînd în vedere raportul în timp dintre complexele menționate, este probabil că tipul locuințelor de suprafață cu platformă a fost preluat de locuitorii așezărilor tripoliene timpurii din zona Nistrului mijlociu de la comunitățile din Moldova. Pe acest teritoriu va trebui însă urmărită problema apariției tipului de locuință cu platformă spre a se ști dacă s-a ajuns la acest tip pe temeuri locale sau el a fost împrumutat de la triburile din Transilvania. În stadiul actual al cercetărilor, nu poate fi luat în considerație, în această privință, teritoriul Munteniei, pentru că aici pînă în prezent nu se cunosc resturi de locuințe neolitice timpurii, despre care să putem fi siguri că au avut platformă similară locuințelor cucuteniene.

În încheiere, cu toate aceste completări referitoare la teritoriul țării noastre, articolul este deosebit de important și trebuie să fie avut în vedere pentru studierea etapelor timpurii ale culturii Cucuteni-Tripolie.

Eugen Comșa

J. BOESSNECK, *Zu den Tierknochen aus neolithischen Siedlungen Thessaliens*, Berlin, RGK, 1955, p. 1—51.

Autorul, pornind de la studiul materialului osteologic faunistic descoperit în săpăturile făcute în 1953 și 1954 de către Vl. Milojević în așezările neolitice de pe Măgura-Otzaki și Măgura-Arapi din Tesalia, abordează probleme care privesc direct teritoriul țării noastre și Europa centrală și est-centrală. Determinările stratigrafice ale descoperirilor subliniază și mai mult importanța studiului. Astfel, se urmărește pe perioade (Proto-Sesklo, Pre-Sesklo, perioada timpurie și mijlocie Sesklo, perioada Dimini cu cele două aspecte: Otzaki și Arapi, în succesiunea lor stratigrafico-cronologică, perioada Larissa-Eutresis) apa-

riția, dezvoltarea și frecvența într-o perioadă anumită a creșterii animalelor domestice. J. Boessneck este preocupat deopotrivă de problema domesticirii anumitor specii și de răspîndirea lor. Autorul acceptă și subliniază de la început importanța concluziei specialiștilor asupra posibilității domesticirii și în Europa, independent de Orient. În privința originii în Europa a domesticirii cîinelui, boului, porcului și calului, nu există nici o dificultate, chiar dacă un impuls a putut veni din Orient. În schimb, pînă în prezent lipsesc în Europa dovezile unui predecesor sălbatic al oii și al caprei domestice. Oaia și capra au pătruns în Europa Centrală, peste spațiul balcanic, venind din Orient.

În săpăturile recente din Tesalia s-au găsit puține oase de animale sălbatice. În cel mai vechi strat neolitic—Proto-Sesklo—lipsesc complet (p. 7). Căprioara (*Capreolus Capreolus* L.) apare în stratele Dimini, împreună cu oase de porc sălbatic (*Sus Scrofa*). În perioada Pre-Sesklo întâlnim cerbul (*Cervus Elaphus* L., care trăiește apoi în munții din nordul Greciei). În așezările neolitice tesaliene lipsesc cu totul oasele calului sălbatic și ale calului domestic. Se amintește că în Orientul anterior a fost folosită o specie de măgar mărunț înainte de introducerea și aici a calului domestic (*Equus Caballus*) pe la 2000 î. e. n., ca și în Europa estică și centrală (p. 8—9). Resturile de asin descoperite în R.P. Ungară aparțin speciei *Asinus hydruntinus* (Bököfyi), care a fost documentat recent în cultura Hamangia de la Cernavoda (determinările Olga Necrasov).

În a doua parte a studiului, autorul se ocupă pe larg de trei grupe de animale domestice întlnite în stratele neolitice din Tesalia: bovinele, rumegătoare mici și porcul. Tabelele întocmite foarte meticuloasă arată poziția stratigrafico-cronologică și frecvența fiecărei specii. Boul domestic se întlneste de la începutul neoliticului tesalian, dar devine mai frecvent abia în faza Larissa. Porcul e rar în stratele Proto-

Sesklo, dar predomină în perioada Sesklo propriu-zisă. Oaia și capra sînt frecvente (procent : 56 % și 46 %) în primele două perioade (Proto-Sesklo și Pre-Sesklo), apoi se răresc în faza Sesklo propriu-zisă, devin din nou frecvente în perioada Dimini (45 % și 43 %), ca spre sfîrșitul neoliticului să reprezinte numai 33,3 %. Boessneck e de părere că oaia și capra nu au fost domesticate în Europa, care este pentru ele o arie de răspîndire secundară și că au venit din Asia Mică. În Tesalia neolitică se întîlnește capra, *hircus aegagrus*, documentată și în cultura Hamangia, ca și oaia. Autorul subliniază dificultățile mari de a putea deosebi clar oasele de oaie față de acelea de capră, din care cauză determinările acestor animale conțin o oarecare probabilitate. Cit privește domesticirea porcului sălbatic, aceasta ar fi putut avea loc concomitent și independent în Africa de Nord, în Asia Anterioară și în Peninsula Balanică. Oasele de porc din neoliticul Tesaliei — ca de altfel și din neoliticul Europei nordice și centrale (p. 32) și din cel dobrogean (cultura Hamangia), adăugăm noi¹, — redau o specie primitivă legată încă strîns de tipul sălbatic.

În concluzie (p. 40—44), autorul face constatarea interesantă că încă de la începutul neoliticului Tesaliei, oasele de animale domestice predomină categoric asupra celor sălbatice, ceea ce înseamnă că nevoia de hrană în carne a omului neolitic era satisfăcută prin creșterea animalelor. Și în acest capitol, ca și în rest, autorul face dese referințe la Europa centrală și — în lipsă de informații, deși ele în bună parte existau la data redactării studiului — mai puțin la țara noastră². Pornind de la descoperirile din peștera Ghar-i-Kamarband de pe coasta sud-estică a Mării Caspice (Iran)³, unde s-au des-

coperit în mediu mezolitic tîrziu, timpuriu neolitic preceramic și neolitic, aproximativ 14 000 oase de animale, autorul arată că, dacă în ceea ce privește importanța documentării domesticirii *Ovicaprinae*-lor în mezoliticul tîrziu, părerile lui C. S. Coon și H. Pohlmen sînt îndreptățite, nu tot așa stau lucrurile cu problema domesticirii bouului în mezoliticul tîrziu, susținută de H. Pohlmen, pe baza aceluiași complex din peștera Ghar-i-Kamarband, întrucît nu poate fi dovedită. De fapt, J. Boessneck se îndoiește că oaia și capra ar fi putut fi domesticate în acea vreme. Mezoliticul sud-caspic a fost datat de C.S.Coon, prin metoda carbonului radioactiv (C 14). Între 8500—6000 î. e.n⁴.

Studiul lui J. Boessneck, mulțumită și problemelor generale pe care le pune, depășește interesul local legat de neoliticul balcanic și, implicit, de acela de pe teritoriul țării noastre.

D. Berciu

B. SVOBODA-D. CONČEV, *Neue Denkmäler antiker Toreutik*, Monumenta Archaeologica, Acta prehistorica, protohistorica et historica Institutii Archaeologicae Academiae Scientiarum Bohemoslovenicae, curante Jaroslavo Böhm edita, tomus IV, 172 p. 12+20 pl., Praga, 1956.

Volumul publicat de Academia de Științe din R. Cehoslovacă este prilejuit de cîteva monumente inedite ale toreuticii grecești de o deosebită importanță pentru istoria acestei ramuri, destul de puțin cunoscute, a artei elenice.

Primul dintre cele două studii cuprinse în volum se datorește arheologului ceh

¹ Făcute de C. S. Coon în 1949 și publicate în 1951 (*Cave Explorations in Iran 1949*, Philadelphia).

² Mai accesibilă recenzia făcută de K. J. Narr lucrărilor lui H. Pohlmen, cu referiri frecvente la descoperirile lui Coon, în „Germania”, 32, 1954, p. 219 și urm.

¹ După observațiile recente făcute de O. Necrasov și colaboratori.

² Ca bibliografie romînească sînt folosite două studii ale lui N. Teodoreanu publicate în „Zeitschr. z. Tier-und Zuchtungsbiologie”, 5, 1926.